

De winnende strategie van Machteld van Foreest.

Verhaal van Tobias Arnoldussen, gepubliceerd in '2031', bijlage bij Argus nr. 100, p. 18.

Tien jaar na broer Jorden wint Machteld van Foreest Tatasteel in Wijk aan Zee, nog altijd het Wimbledon van het schaken. In de tiebreak tegen oud-wereldkampioen Carlsen bleek ze over stalen zenuwen te beschikken en molk ze een klein voordeeltje net zo lang uit tot ze het beslissende punt kon bijschrijven.

De eindoverwinning is een ongekend succes voor het Nederlandse vrouwschaak dat al definitief was doorgebroken met het wereldkampioenschap bij de vrouwen van Eline Roebers. Van Foreest is de eerste vrouw die het toernooi wint, zelfs de tot op heden sterkste vrouw aller tijde, Judith Polgar is dit niet gelukt. Met haar sterke spel heeft ze een grote sprong op de ranglijst gemaakt en er staan nu drie vrouwen in de mondiale top twintig. De absolute wereldtop ligt nog een brug verder maar in alle geledingen van het spel, van amateur tot prof worden vrouwen nu sterker, dus dat is een kwestie van tijd.

Computers zijn niet meer weg te denken uit het schaak en één van de aspecten waarin Machteld uitblinkt is haar samenwerking met de machine. Achter het bord, op de dag van de wedstrijd, zijn spelers op zichzelf aangewezen, maar tot diep in de nacht worden partijen voorbereid met behulp van computerprogramma's, de zogenaamde engines. Iedere speler is gesponsord door een gerenommeerd tech-bedrijf of universiteit en de verschillende engines rekenen aan stellingen waar de spelers in terecht kunnen komen, anticiperend op de kracht van de machines van de tegenstander. Computers spelen al lang vele malen sterker dan de sterkste menselijke speler en stellingen die voor een computer een koud kunstje zijn om door te rekenen zijn voor een menselijke speler te complex. Dat levert problemen op als achter het bord de mooie plannen van de computer ten uitvoer moeten worden gebracht.

Het komt er steeds op aan de machine in toom te houden. Veel van haar collega's bereidden de partij voor totdat de computer aangaf dat zij een overwegende stelling hadden bereikt. Vaak echter bleek het verzilveren van het voordeel niet aan het menselijk brein besteed. Machteld koos bewust een andere strategie en liet de computer juist behoudend spelen. Zo kwam ze in stellingen terecht die objectief weliswaar minder kansrijk waren, maar voor een mens makkelijker te overzien. Met rustig spel achter het bord bereikte ze vaak toch nog een gewonnen stelling, omdat haar tegenstanders inmiddels het juiste pad door het woud van mogelijkheden waren kwijtgeraakt.

Dat wil overigens niet zeggen dat we met Machtelds stijl een terugkeer naar het klassieke schaak beleven. Zij haalt manoeuvres uit waar wereldtoppers uit het einde van de 20ste eeuw slechts hoofdschuddend naar kunnen kijken. Alle klassieke schaakwijsheden, zoals zorgen voor een veilige koningsstelling en een evenwichtige pionnenstructuur liggen vanwege de rekenkracht van de computer aan diggelen. In de commentaarzaal gaf Jan Timman aan dat de analyses voor een grootmeester uit de jaren 80 van de vorige eeuw al nauwelijks meer te volgen zijn. Varianten die tientallen jaren als onspeelbaar golden, komen nu achter elkaar op het bord. "Een opening als het Hollands, dit toernooi veel gezien, gold nog als zeer dubieus zelfs toen Carlsen ermee ging experimenteren" Zo zei Timman. Van Foreest zweert er nu bij. Het spel is er veel roekelozer en avontuurlijker op geworden. In al die rusteloosheid is het spel van Van Foreest wel een baken van rust gebleken. Ze blijkt beter in staat dan haar concurrenten om in te schatten op welk avontuur ze kan gaan. De machine is niet met haar op de loop gegaan, waar veel van de andere toppers zich uiteindelijk toch vergaloppeerden.

Het betreft hier trouwens een dubbele Nederlandse overwinning. Het team achter het programma waar Van Foreest haar partijen mee voorbereidt, de 'Turk 2030', is ook Nederlands. Het programma is ontworpen door studenten van de TU Delft en liet de toonaangevende engines van het MIT en Beijing University of Technology achter zich. Zowel in Groningen als in Delft gaat de vlag uit.